

Philoktetes-Variaties, Kaaithheater / Maarten Vanden Abeele

Philoktetes-Variaties. Dit stuk is wel degelijk een in alle opzichten valse voorstelling. Het appelleert aan onze voorstellingen van lichamelijk lijden en sterven, maar speelt daar tegelijk een perfide, ja demonisch spel mee. Op sommige ogenblikken wordt dit spel werkelijk des duivels. Als Ron Vawter bij voorbeeld in het Müller-gedeelte zijn Duitse tekst, hem toegefluisterd door een dictafoon, erg moeizaam, met horten en stoten uitsprekt, vrees je als toeschouwer meteen het ergste: 'dit is echt te veel voor hem, dit kan zijn lichaam niet langer aan' - een onwillekeurige gedachte die de even later over zijn gezicht stromende tranen lijken te bevestigen. Maar Ron Vawter spēelt ook gewoonweg de rol van Philoktetes! Waar eindigt hier de voorstelling, en waar begint de werkelijkheid van Vawter's lichaam? Wanneer speelt Vawter vals, en wanneer spreekt zijn

lichaam? En vooral: wanneer wordt er nu juist een loopje genomen met onze voorstellingen van zoiets als een terminaal lichaam? Alleen Ron Vawter kan in laatste instantie over deze vragen uitsluitel geven. Ondertussen blijven wij, het publiek, beleefd-meelijdend toekijken, en wel op grond van onze voorstellingen van het onvoorstelbare.

5.

Wie is Philoktetes? Sophoklès voert een nutteloos en onproductief iemand ten tonele, een lichaam dat volstrekt ongeschikt is voor slagveld of (doden)-fabriek, een stervende die dankzij de van Herakles geërfde boog en bijhorende giftige pijlen alsnog de Grieken de definitieve overwinning kan bezorgen. Philoktetes is kortom een liminaal iemand, een 'grenswezen': uitgesloten van het lidmaatschap van de Griekse polis en tege-

lijk een voor de strijd tegen Troje cruciale figuur, dood en tevens levend (bijna-dood...), menselijk maar op Lemnos levend als een dier (hij voedt zich met het vlees van gieren), hoogst kwetsbaar en tegelijk onoverwinnelijk dankzij de boog van Herakles. Anders dan de meeste Griekse helden uit de ons overgeleverde mythen, tragedies of legenden is Philoktetes helemaal geen agressor maar een 'transgressor', een hybride wezen dat grenzen in de war brengt die volkomen vaststaand lijken. Juist deze onzekere status maakt dat meerdere interpretaties van de Philoktetes-figuur mogelijk zijn, en dus ook meerdere variaties van Sophokles' tekst.

In *Philoktetes-Variaties* werkt regisseur Jan Ritsema met drie moderne herinterpretaties van Sophokles' tragedie. André Gide verbindt in zijn uit 1898 daterende versie de outcast-status van Philoktetes